

IRAM

**Ifjúsági Részleg és
AlkotóMűhely**

LILIOMFI

Szigligeti Ede
műve alapján írták a
Mohácsi testvérek

– társadalmi vígjáték –

- **TANÁRI SEGÉDANYAG**
- **Készítette: Hudáky Rita**

Az Örkény Színház nyitottan szeretne együttműködni a fővárosi és vidéki iskolákkal. Az **IRAM Ifjúsági Részleg és AlkotóMűhely** fontos feladata, hogy pedagógusokkal konzultáljon. Leveleikben és a foglalkozásainknak köszönhető személyes találkozásokon sok kérdés, igény jutott el hozzánk. Szeretnénk azokkal a pedagógusokkal is kapcsolatba kerülni, akiknek nem áll módjukban részt venni az osztályaikkal az előadásainkhoz kapcsolódó **FLESS foglalkozásokon**, és tanórai keretek között szeretnénk felkészíteni a fiatalokat a színházlátogatásra. Az IRAM csapat egyik tagja, Hudáky Rita gimnáziumi tanár segít ebben. Reméljük, hogy az általa összeállított anyaggal felelünk a hozzánk érkezett kívánságok egy részére: a FLESS foglalkozásaink tanórai kiegészítéséhez és az önálló, csak tanári felkészítéshez is segítséget nyújtunk.

Jó munkát kívánunk!

Várjuk Önöket az Örkény Színházban!

Mácsai Pál

igazgató

Neudold Júlia

IRAM műhelyvezető

TARTALOM

SZIGLIGETI EDE

...the show must go on... 5

LILIOMFI (1849) – LILIOMFI ÚJRATÖLTVE (2012)

... többet árulnak el önmagukról... 6

A VÍGJÁTÉK JELENETVÁZLATA

...a teljesség igénye nélkül... 7

SZEREPLŐK

...a kis társulat tartozéka... 9

AZ ÖRKÉNY SZÍNHÁZ *LILIOMFIJA* AZ ISKOLÁBAN

...szükséges-e ismerni az eredetit... 12

KOMÉDIA FLESS AZ ÖRKÉNY SZÍNHÁZBAN A *LILIOMFIHOZ*

...az életben jó játékosok?... 13

A MAGYAR SZÍNHÁZ „BORZASZTÓ TORNYA”

...otthont és megélhetést... 14

SZÍNI DIREKTOR TRUPPOT SZERVEZ

...a véletlen is szerepet játszik... 15

TEÁTRISTA MEGOLDÁSOK

...a minta járványszerűen terjed... 16

TÖRTÉNET-KARÁCSONYFA

...díszítményül aggassátok a fára... 18

NÉHÁNY SZÓ A SZERELEMÉRŐL

...házsártos, férjét egzecírozó feleség... 20

LÉGFALAK, PERZEKÚTOROK, NYOMTATOTT FODROK

...a színházi helyzet színházi voltára... 22

TÁMPONTOK A FELADATOK MEGOLDÁSÁHOZ

...a veszély ígéretével... 28

SZÍNLAP

31

SZÍNHÁZLÁTOGATÁS ELŐTT ↓

SZÍNHÁZLÁTOGATÁS UTÁN ↓

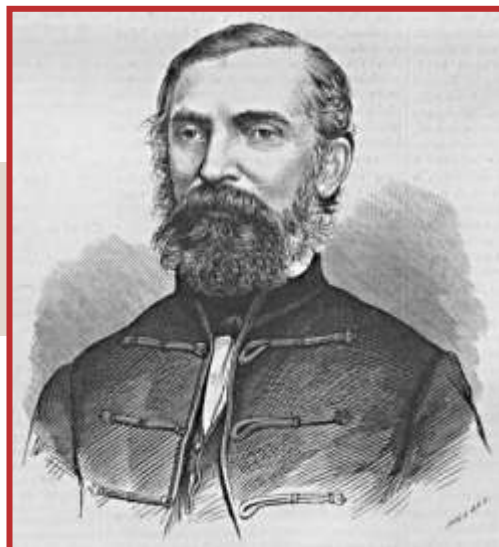

Liliomfi

Társadalmi vígjáték

Szigligeti Ede műve alapján
írták a Mohácsi testvérek

RENDEZŐ:
MOHÁCSI JÁNOS

A magyar irodalom nem bővelkedik örökzöld, újra meg újra színpadra állított vígjátékokban. A *Liliomfi* talán az egyetlen ebben a műfajban, amely immár bő másfél évszázados sikerszériával, sőt számos adaptációval, átírással is büszkélkedhet. Különös, szinte bizarr tény, hogy a habkönnyű, szórakoztató komédiát éppen 1849 decemberében, néhány hónappal a szabadságharc elbukása és az októberi véres megtorlások utáni mutatták be a Nemzeti Színházban! Ahogy egy mai szakíró fogalmaz: „the show must go on”...¹

SZIGLIGETI EDE

Az 1814-ben született Szatmáry József hiába folytatott mérnöki tanulmányokat: húsz évesen ugyanis Szigligeti Ede néven – az apai tiltás ellenére – színésznek állt. Egy neves kassai vándortársulat tagja lett, amely épp ekkortájt kapott állandó játszóhelyet a korábban német nyelvű színházként működő, frissen felújított budai épületben, a Várszínházban. Három év múlva ők lettek alapító tagjai a Pesti Magyar Színháznak, amely 1840-től Nemzeti Színház néven működött tovább.

Szigligeti Ede hűséges maradt húsz évesen választott hivatásához: 1878-ban bekövetkező haláláig a Nemzeti Színház tagja maradt. Karakterszínész, ügyelő, titkár, könyvtáros, dramaturg, igazgató, akadémiai tag, színésznövendékek tanára, elméletíró – és a magyar irodalom talán legtermékenyebb drámaírója volt.

---

¹ Hermann Zoltán: „*Ostromállapot elmeszülemény*”. Színház, 2013. 2. sz. (utolsó letöltés 2016. 02. 17.)

LILIOMFI (1849)

Szigligeti Ede már a *Liliomfi* előtt is írt olyan színdarabot, amely a (vándor)színészek életformájából merítette tárgyát, a téma tehát többszörösen vonzó lehetett számára. A vándorszínészet – mint a polgárosodó 18-19. században fokozatosan felszámolódó életforma – bizonyára különösen érdekes volt a korszakváltást megélő színházi emberek számára, ráadásul a szerepfelvétel megkettőzése vagy megtöbbszörözése révén lehetőséget adott a bravúros színészi képességek csillogtatására, egy-egy igazi jutalomjátékra. Szigligeti Edének pedig – vérbeli színházi emberként – elsőrendűen fontos volt, hogy jó szerepeket írjon a Nemzeti Színház ünnepelt és jelentős gázsit hazavivő sztárjainak. Ez élteti az egyébként klasszikus szerelmi vígjátékot, immár több mint 150 éve! Mai színreviteleiben gyakran épp a színészi önértelmezés játékos iróniája teremt lehetőséget arra, hogy újra meg újra feje tetejére álljon az eredetileg meglehetősen sematikus, biedermeier alaphelyzet.

LILIOMFI – ÚJRATÖLTVE (2012)

Ugyanaz vagy teljesen más? A Mohácsi testvérek trükkösen maradtak (meglepő mértékben) hűségesek a darab eredeti szüzséjéhez. A cselekmény nem került át más történelmi időbe, sőt konkrétan és több szálon kapcsolódik Szigligeti korához, mint az eredeti, 19. század közepi szöveg. A fordulatos helyzet-, illetve cselvígjáték eredeti kiindulópontja és megoldása, a történetvezetés csavarjai, illetve a fő- és a mellékszálak is – lényegében – szigorúan változatlanok az átdolgozásban.

A szöveg mégis minden ízében átíródott. Az eredetileg is pörgő, dús cselekmény számtalan befűzéssel, további epizódelemmel, felvetéssel, poénnal dúsul tovább. A szereplők sokkal többet árulnak el önmagukról, mint Szigligetinél: mintha az új változatban a mindeddig rejtegetett vagy csak apró utalásokban hordozott vonásaikat is kénytelenek lennének nyíltan megmutatni. Valamennyi felbukkanó figura tartósan játékban marad: azok is, akik a Szigligeti-darabban a dramaturgiai funkciójukat betöltvén, szépen eltűntek a színpadról. Az új változatban szorosabbra fűződnek a rokoni kapcsolatok, többen ismerik már egymást valahonnan, ráadásul melléjük lép, életre kel néhány további szereplő is, akiknek jelenléte tovább gabalyítja az amúgy is bonyolult viszonyrendszer szálait. Az eredeti színpadi konstrukció erős teherhordó vázrendszerként hordozza az „újrátöltött” vagy „felturbózott” változatot, s így – érdekes módon – visszamenőleg is sokat elárul eredeti önmagáról (is).

SZIGLIGETI EDE VÍGJÁTÉKÁNAK JELENETVÁZLATA

Első felvonás (Kolozsvár, Kamilla lakása)

1. Szilvai professzor megérkezik Kamilla kisasszonyhoz, akinél nyolc éve nevelteti gyámleányát, Mariskát. Boldog, mert felesége halálával megszabadult a házasság terhétől, és magával akarja vinni a lányt. Mariska jótékony műkedvelő előadás próbáján van. Kamilla némi gyanakvással faggatja ki Szilvait Mariskával kapcsolatos szándékairól. A professzor vagyonegyesítési okból az unokaöccsét szemelte ki gyámleánya jövődöbelijéül. Kamilla maga is férjhez menni készül: egy fiatal színészhez, aki egyik szobáját bérlí.
2. A bérelt szobában Liliomfi és Szellemfi pénzhíányukat tárgyalják, Liliomfi Gyuri pincérnek is adósa. Az ifjú színész kézhez veszi Szilvai levelét: a nagybácsi kifizeti az adósságokat, és házasodásra szólítja fel öccsét. Engedetlenség esetén maga házasodik – írja –, s akkor oda lesz az örökség. Liliomfi azonban így érzi magát az élet császáranak, ráadásul a szomszédban lakó hölgybe szerelmes.
3. Kamilla és Liliomfi az ajtó két oldaláról lesik egymást.
4. Megjön Mariska, és Kamillával együtt a szomszéd szoba felé figyel – Mariska az ablakon át. Kamilla közben – megosztott figyelemmel – Mariskával is közölné a fejleményeket. Áthívják Liliomfit.
5. Kamilla kevésbé érti, hogy Liliomfi nem neki udvarol, nem őt hívja fiatal szerelmezt játszani.
6. Jön Szilvai, Liliomfi már a szomszéd szobában. Mariska makacskodik, Kamilla sértett, Szilvai elhatározza, hogy beszél a színésszel. Liliomfi felismeri nagybátyja hangját, és azt hiszi, ő maga akarja nőül venni Mariskát. A professzor átjön, és a Liliomfit helyettesítő Szellemfit sikeresen rábeszéli, hogy mondjon le Mariskáról.
7. Liliomfi ezalatt Mariskával szó leányszöktetési terveket, de előbb pénzt kell szereznie.
8. A színészek átvették a professzort, mindenki útra kész.

Második felvonás (Telegd, Kányai fogadója)

- 1-2. Kányai fogadójaiban zajlik az élet. Erzsí, a fogadós lánya és Gyuri pincér jóban vannak.
3. Kányai igen elégedett a becsületes pincérével.
4. A szomszédasszony beárulja a fogadónak a fiatalokat.
5. Kányai maga elé rendeli a bűnösöket, és bejelenti, hogy Erzsít a pesti Schwartz fogadós fiának szánja. Gyuri színházi tapasztalataira hivatkozva próbálja Erzsít rábeszélni a szökésre, de hiába.
6. Betoppan Szellemfi és Liliomfi. Liliomfi, aki az utolsó pénzüket is elkártyázta, grófként fellépve szeretne ebédhez jutni.
7. Liliomfi Erzsít bolondítja.
8. Belép Gyuri, akinek Liliomfi már régi adósa. Liliomfi pofátlanul újabb hitelt kér, majd megtudja a pincérfiú szerelmi problémáját, és megoldást ajánl.
9. Liliomfi most már ifjú Schwartznak adja ki magát, és sértegeti Erzsít.
10. Jön Kányai, és elképed az „ifjú Schwartz” viselkedésén.
11. Befut az igazi ifjú Schwartz. Liliomfi gyorsan improvizál: az újonnan érkező nem más, mint Liliomfi, a színész! Gyuri megerősíti az állítását. Az összezavarodott Kányai mindkettejüket ki akarja dobni.
12. Megjön Szilvai Mariskával. Liliomfi ettől kezdve pincérnek adja ki magát.

A MOHÁCSI-VERZIÓ BŐVÍTMÉNYEI (A TELJESSÉG IGÉNYE NÉLKÜL)

- Zenés nyitányok, tánc, zúzós kocsmái mulatozás
- számtalan színházi, drámairodalmi és egyéb idézet
- a szerepfelvételek, szerepcserék számának négyzetre emelése
- az öreg Schwartz szerepbővülése: színházi tőkés-potentát
- Liliomfi körül teljes színházi trupp tolong: Róza és az Örök beugró
- szorosabb rokonsági kapcsolatok: Liliomfi Szilvai fia (nem unokaöccse), Kányai és Kamilla testvérek
- kiábrándult eszme-futtatások a biedermeier vígjátékok problémátlannak látszó végcéljáról: a szerelmi kapcsolatokról és a házasságról (Szilvai, Róza, Erzsí, szomszédasszony)
- Liliomfi sviháksága (szerelmi és pénzügyek terén egyaránt) éleesebb fényben megvilágítva
- rutinszerű belső viták a truppban, ki milyen színész, improvs játékok, rivalizálás, egymás osztása
- Róza mint előző és bármikor újra elővehető szerető
- Szilvai valóban (!?) elvonné Mariskát
- a szomszédasszony szerepbővülése
- Gyuri nem csak becsületes, hanem „mamlac”; élelveit idézetekben mondja el

Harmadik felvonás (Telegd, Kányai fogadója)

1. Liliomfi Gyurival megszervezi a pincérszerep megosztását.

2-6. Liliomfi, miközben felszolgál Szilvaiék szobájában, szóval tartja a kisasszonyt, így virágnyelven beszélgetnek szerelmükről a professzor értetlen bosszúsága mellett.

7. A bizalmatlan Szilvai délutáni alvása idejére Erzsire bízta gyámleányát. Azt mondja neki, hogy Mariska kissé bolondos, ne hagyja magára. A két lány beszélget, és Mariska valóban olyan furcsán reagál arra, mikor Erzsi bevallja, szeretik egymást a pincérrel, hogy a fogadós lánya jobbnak látja odábbállni.

8-9. Liliomfi végre egyedül találja szerelmét, ám az rideg sértettséggel elutasítja őt. Szilvai bejön, mert felismeri az unokaöccse hangját, és bezárja a színeszt.

10. Szilvai Kányaira bízta a bezárt „pincért”, amíg ő pandúrokért (perzekútorokért) jár. Kányai így megtudja, hogy a „pincér” nagy örökség várományosa.

11-13. A fogadós azonnal intézkedik: lányának és Gyurinak mielőbb össze kell házasodni.

14. Liliomfi Kányainak továbbra is az ifjú Schwartzot adja.

15. Jön az öreg Schwartz a fiával. Kányai fújja a magáét (szidja a pesti fogadós állítólagos fiát), Liliomfi pedig jó darabig köti magát a szerepéhez. A teljes kavarodás végén még sincs más hátra, mint színt vallani. Liliomfi azonban megfejezi a lelepleződést: közli, hogy itt mindenki – tehát Szilvai és Mariska is – színész, senki sem az, akinek látszik. Bizonyosság erre a professzor álhaja.

16. Jön Szilvai két pandúrral. A két úr nagy vitában van: ki a pincér, ki kívül házasodik, ki van bezárva?

17-18. Megérkezik Erzsí és Gyuri mint férj-feleség. Kiderül, hogy Szilvai épp azzal a házassági tervvel üldözi gyámfiát, amit az menekültében szeretne megvalósítani – tehát: minden rendben. Kányai is kénytelen beadni a derekát.

→ cimbalmos cigány a'la Petőfi

→ a szerelmi reményeit kitartóan üldöző Kamilla is utazik a fogadóba

→ Kányai és Szilvai korábbi ismeretsége (orvosi egyetem, buktatás)

→ fenyőmacska-sztori

→ Szilvai női áruhában

→ Mariska Schwartz-trükkje, háromszoros „ifjú Schwartz”

→ érkezési sorrendcsere: a színészek csak Szilvaiék után futnak be

→ Erzsí-Gyuri kapcsolat romantikátlanítása

→ mérgezett és mérgezetlen csülkös bab

→ az eredetileg (szöveg-szinten) alig érzékelhető perzekútor-motívum keretté emelése

SZEREPLŐK

SZILVAI TÓDOR PROFESSZOR

A frissen megözvegyült orvosprofesszor eddig titokban nevelt gyámleányát csavargó léha fiához szeretné adni. Ha ez nem jönne össze, esetleg neki sincs ellenére még egy házasság...

KAMILLA KISASSZONY

A kisasszony meghasonlott lelke őrlődik vállalt nevelőnői szerepe és személyes vágyai között. Ellenállhatatlanul vonzza őt a színészek világa és a szerelmi álmok, ezért még a sértő visszautasításokra is süket marad.

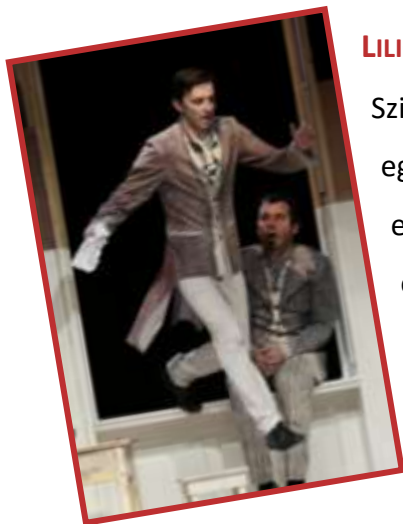
MARISKA, ÁRVA LEÁNY

A professzor gyámleányát máris beszippantotta a szomszédságban lakó színésztrupp, bár egyelőre még nem tökéletesen ismeri ki magát közöttük. Jól esik neki a hősszerelmes szerepeket játszó színész udvarlása, gyámatyja váratlan házassági terveivel pedig legkevésbé sem tud azonosulni.

LILIOMFI

Szilvai Gyula meglépett az orvosi egyetemről – mi egyebet tehetne az, akinek a színészet a mániája? A kasszát időnként elkártyázza, adósságai miatt nem fáj a feje, ahogy amiatt sem, hogy elhagyott szeretője orra előtt csapja a szelet új ideáljának, Mariskának. Az életben adódó helyzeteket szereti színészi helyzetgyakorlatok formájában megoldani.

SZELLEMI

Másodhegedűs Liliomfi mögött, de minden buliban benne van. Ha útban érzi magát, elugrik virsliért, ha kell (és ha nem), helyettesíti Liliomfit. Titokban főszerepre vágynak.

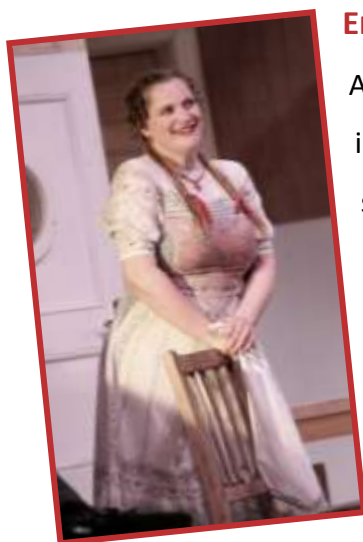
KÁNYAI, FOGADÓS

Valaha orvosi egyetemre járt, de végül fogadósként találta meg a számítását. Szomszédasszonya az egyik állandó vendége, együtt élezi a nyelvüket a becsületes Gyuri pincér kárára. Lányát a nagymenő Schwartz fiának szánja.

ERZSI, A LÁNYA

A fogadós lánya nem túl boldog a gondolattól, hogy egy ismeretlen legyen a férje, „akkor már inkább a Gyuri százszor”. Nézetei szerint a férfiakat meg kell törni, és Gyuri erre eléggé alkalmasnak látszik.

GYURI, PINCÉR

A becsületes pincér öntudatosan ragaszkodik erkölcsi elveihez, de egyébként nem jeleskedik az önérvényesítés terén.

SCHWARTZ, FOGADÓS PESTRŐL

A színházrajongó nagyvállalkozó már a cselekmény elindításában is szerepet kap, mert saját kezűleg hozza el Liliomfinak barátja, Szilvai Tódor levelét. Végül kőszínházat alapítva veszi kézbe a trupp sorsát...

SCHWARTZ ADOLF, A FIA

Apja bemutatása szerint „mihaszna, eget meszelő” fiú. Kettő is pályáznak a szerepére, így ő szó szerint „szerepvesztett” marad. Nincs sok esélye...

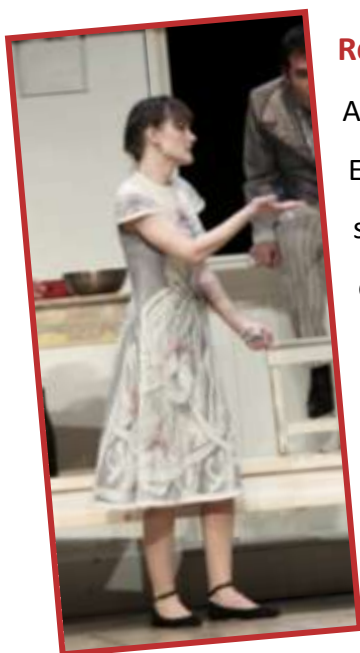
KÁNYAI SZOMSZÉDASSZONYA

Szigligetinél csak annyi volt a szerepe, hogy beárulja Kányainak Erzsébet és Gyuri románcát. Az átiratban határozott, emancipált menyecske. Még Petőfit is ő ismeri fel a cimbalmosban.

RÓZA

A legizgalmasabb új szereplő. Színésznő. Elhagyott szeretőként már kiábrándult a szerelemből, de a lelke mélyén még mindig odáig van Liliomfiért.

CIMBALMOS

A fogadóban munkálkodó cigányzenész egyetlen különlegessége, hogy ő Petőfi Sándor...

ÖRÖK BEUGRÓ

Feri a kis társulat tartozéka, jelen van, mint az oxigén. Kifejtett vélemény csak egyszer, Petőfi költészetével kapcsolatban hagyja el a száját.

AZ ÖRKÉNY SZÍNHÁZ *LILIOMFIJA* AZ ISKOLÁBAN

Az előadás az összes középiskolai évfolyamnak ajánlható, de hetedik-nyolcadikos diákcsoportok is tudnak vele mit kezdeni. A téma egyaránt kapcsolható Molière valamelyik komédiájához, a *commedia dell'arte* hagyományhoz vagy a magyar reformkor színháztörténetéhez.

Érdekes lehet a színházlátogatás azoknak az osztályoknak is, amelyek felső tagozatban – egészében vagy részleteiben – már olvasták vagy épp olvassák Szigligeti Ede drámáját, esetleg látták Makk Károly filmes adaptációját 1954-ből, és így – akár többféle – összehasonlítási alapjuk is van. Az ő esetükben külön vitatéma lehet az eredetiség kérdése, és feltehetőek az átdolgozásokkal-felhasználásokkal kapcsolatos örök kérdések: Mi minden tesz egy művet alkalmassá vagy vonzóvá az adaptációk létrehozásakor? A megértéshez vagy a műélvezethez szükséges-e ismerni az eredetit, különös tekintettel arra, ha az úgynevezett „eredeti” mű is forrásokból dolgozott (ahogy az a drámairodalomban igen gyakran tapasztalható)?

A 21. századi olvasási és médiahasználati szokásokat figyelem bevéve mindez arra is alkalmat ad, hogy a tanár tisztázza az osztállyal: a sokak által látott és ismert film ugyanannyira nem az „eredeti” *Liliomfi*, mint a Mohácsi testvérek átírata! Vállalkozó kedvű diákok érdekes kiselőadásokat tarthatnak (gyűjtést, posztert, halmazábrát készíthetnek) arról, hogy melyik adaptáció mennyiben hű Szigligeti drámájához, és mennyiben tér el attól.

A színházlátogatás nem csak felhőtlen szórakozást ígér, de számos (az irodalom tantárgyhoz kapcsolódó) tantervi tartalmat képező fogalom megértésére is alkalmat nyújt a feldolgozás során, ilyenek például a következők:

- jellemkomikum, helyzetkomikum, szerepcsere, szerepjáték, vándorszínészet, bohóctréfa, burleszk, *commedia dell'arte*, népszínmű, állandó típusok, jellemtípus, rögtönzés, nyelvi komikum

A segédletben ezúttal elsősorban magyar- és drámaórákra ajánlunk iskolai keretek között végezhető feladatokat, gyakorlatokat.

KOMÉDIA FLESS AZ ÖRKÉNY SZÍNHÁZBAN A LILJOMFIHOZ

A Komédia FLESS-en improvizációs gyakorlatok adnak élményt arról, milyen színészi magatartás és játékkedv szükséges a közös alkotáshoz. Közben megismerkedünk a próbamódszerrel, amellyel a két előadás született. A nevetés, a komédiák és a színház szerepét vizsgáljuk a társadalomban és a saját életünkben. Az osztály a próbateremben saját ötletek alapján olyan rövid komédiákat állít színpadra, amelyekben a tragikum is szerephez jut. A FLESS összefoglaló kérdései a játékok témafelvetéseit követik:

Mi kell ahhoz, hogy jól improvizáljunk? És hogy az életben legyünk jó játékosok? Hogyan lehet a pillanatban létezni, egymást meghallva közösen építkezni? Hogyan hangolódhat össze egy társulat? Hogyan lehet az osztály jobb csapatjátékos? Lehet tanulni a spontaneitást és a bátorságot? A kreativitás és a humorérzék fejleszthető? Figyelünk a belső sugallatainkra?

Milyen helyzetekben nevetünk? Mikor esik a legjobban? Mi az, amin nem tudunk nevetni? És mi az, amin nem szabad? Miért hatalom a nevetés? Miért kincs? Miért fegyver? Milyen emblematikus alakok kapcsolódnak a humorhoz? Mi a közös a bohócokban, a karneválokban és a színházban? Ki félhetett az ókori görögök komédiáitól?

A nézőtéren ülve mi hat illúzióknak és mi valóságnak? Hogyan változik ez, ha egy hazugságháló szövődik a színpadon? Saját hibáink, hazugságaink és félelmeink milyen távolságban vannak tőlünk, ha színházat nézünk? Mi történik velünk, amikor a komédia és a tragédia közötti átmenetet éljük meg? Mit vált ki belőlünk a komédiák sötét oldala, és mit a tragédiák napos oldala?

Mitől régi és mitől érdekes ma számunkra egy történet? Hogyan lép kölcsönhatásba a díszlet, a jelmez és a színpadi zene az előadásban?

Az iskolai osztályoknak szervezett kétórás ráhangoló foglalkozásra az iram@orkenyszinhaz.hu címen várjuk a jelentkezéseket.

SZÍNHÁZLÁTOGATÁS ELŐTT

A MAGYAR SZÍNHÁZI ÉLET „BORZASZTÓ TORNYA”

Az újkori hivatásos színjátszás kezdeti fokán vándorszínész társulatok (truppok) működtek szerte Európában. Magyarországon a 19. század közepén jöttek létre azok a színházépületek, amelyek később állandó otthont és megélhetést biztosítottak a társulatoknak. A reformkori Magyarország színjátszóinak életéről remek szöveggyűjteményt állított össze **Kerényi Ferenc** *A borzasztó torony* címmel, amely a Magyar Elektronikus Könyvtárban is olvasható.² A felkészülő órát megelőzően érdemes felhívni a diákok figyelmét a rövid, szórakoztató élménybeszámolókra, történetekre. Nyolc önként vállalkozót kérjünk meg arra, hogy olvassanak el egyet-egyét a felsorolt fejezetekből.

Feladat: Önként vállalkozók olvassák el az alább javasolt nyolc, átlagosan egy-egy oldalas szöveget, és néhány mondatban számoljanak be az órán arról, hogy mit találtak érdekesnek az általuk olvasott forrásban! A beszámolók lehetnek szubjektívek, de fontos, hogy tartalmazzanak néhány – a forrásból származó – érdemi információt a korabeli színjátszásról.

Javasolt fejezetek Kerényi Ferenc könyvéből:

- Katona József Pesten
- Borostyán, Rónai, alias: Petőfi Sándor
- Jó színész volt-e Petőfi?
- Faluzó társulatnál
- Nyugalmas utazás
- A színészeletről – röviden
- A műkedvelő díszletfestő
- A megérkezéstől a függönyeresztésig – ahogy Vajda János látta

²Kerényi Ferenc: *A borzasztó torony* – <http://www.mek.oszk.hu/04900/04944/html/index.htm>

SZÍNI DIREKTOR TRUPPOT SZERVEZ

Némi képzelőerő segítségével végig lehet gondolni, hogy kiből áll, hogyan működik egy színtársulat, milyen karakterű színészekre van szükség, milyen munkákat kell elvégezni, milyen igényekre kell tekintettel lenni. A társulatok összetételében a véletlen is szerepet játszik...

Feladat: Alakítsatok véletlenszerű összetételben lehetőleg három 8-10 fős csoportot! (A csoportok mindegyikében legyen 2-3 olyan tag, akik olvastak forrás-szöveget *A borzasztó torony* című kötetből!)

Beszélgétek meg a csoportokban, hogy milyen színésztípusokra (esetleg egyéb feladatokat ellátó emberekre) lehetett szükség egy vándorszínész társulatban!

Alapítsatok magatokból vándorszínész truppot, és döntsetek: Ki milyen szerepkört vállalna, milyen művésznevet választana? Ki lehetne a direktor? Ki milyen feladatokat tud ellátni a színészi játék mellett? Milyen repertoárral (műsorral, színdarabokkal) indulnátok útra?

A megbeszélés végeztével mutassátok be egymásnak a társulatokat, csoportonként több ember is beszéljen:

- a direktor dicsekedjen el a remek tagokkal és a vonzó repertoárral,
- egy társulati tag árulja el, hogy milyen színésztípusokat, munkatársat várnának még maguk közé, „hirdessen álláshelyet”,
- aki úgy érzi, hogy szívesen keresne másik csapatot (például, mert az általa választott szerepkörben konkurens van a társulatban), ajánlja magát, és „keressen új állást”!

TEÁTRISTA MEGOLDÁSOK

A *Liliomfi* címszereplője egy fiatal vándorszínész, aki a családi (atyai) elvárásoknak, az orvosi egyetemnek és a polgári életformának hátat fordítva választ hivatást magának. Noha a darabban Liliomfit egyszer sem látjuk munka közben színpadon, mégis végig *színészként* áll előttünk. A körülötte felmerülő problémákat ugyanis rendre színészi eszközökkel – szerepfelvétellel, szerepcserével, színpadi tapasztalattal, színdarabokból tanult sémák, szövegek és nyelvi fordulatok segítségével – igyekeznek megoldani. Első számú partnerei, játszótársai mindebben az őt körülvevő vándorszínésztrupp tagjai, de a minta járványszerűen terjed: a színészek környezetében felbukkanó civil, ám a színház világához nyíltan vagy rejtetten vonzódo szereplőknek is mintha egyre gyakrabban jutnának hasonló megoldások az eszükbe ...

Feladat: Dolgozzatok 4-5 fős csoportokban! Sorsolással osszátok ki a csoportok között a cédulákra írt problémás helyzeteket, és dolgozzatok ki rájuk olyan megoldásokat, amelyekben Liliomfi is kedvét lelhetné, ha látná! Az eszköztár legyen egy vérbeli színészé: szerepjátékban, átváltozásban, kellékekben, idézetekben, úgynevezett „színpadias megoldásokban” gondolkodjatok!

● Két csóró színész szobát bérel egy romantikus lelkű, színházrajongó vénkisasszonynál. Már kéthavi lakbérrel tartoznak neki. A kisasszony bekopog a csukott ajtón.

● A vándortársulatban veszekedés tör ki, mert egyikük elkártyázta az előző napi bevételt.

● Mariska kisasszony színészekkel barátkozik, és színésznői álmokat dédelget. Váratlanul megjelenik tíz éve nem látott gyámatyja, hogy bejelentse: férjhez óhajtja adni egy ismeretlenhez.

● A farkaséhes vándorszínészek egy fogadóhoz érnek. Pénzük nincs.

● A hősszerelmes színésznek új ideálja van. Úgy érzi, ezúttal tényleg megtalálta az igazit! Szeretné megszöktetni a kisasszonyt, és ebben a társulatnak is segítenie kell.

● Az éhes vándortársulat útja egy fogadóhoz vezet. Nem is sejtik, hogy épp az a Gyuri pincér dolgozik itt, akinek már amúgy is jelentősebb összeggel tartoznak. A pénzt továbbra sem szeretnék megadni neki, mert nincs miből.

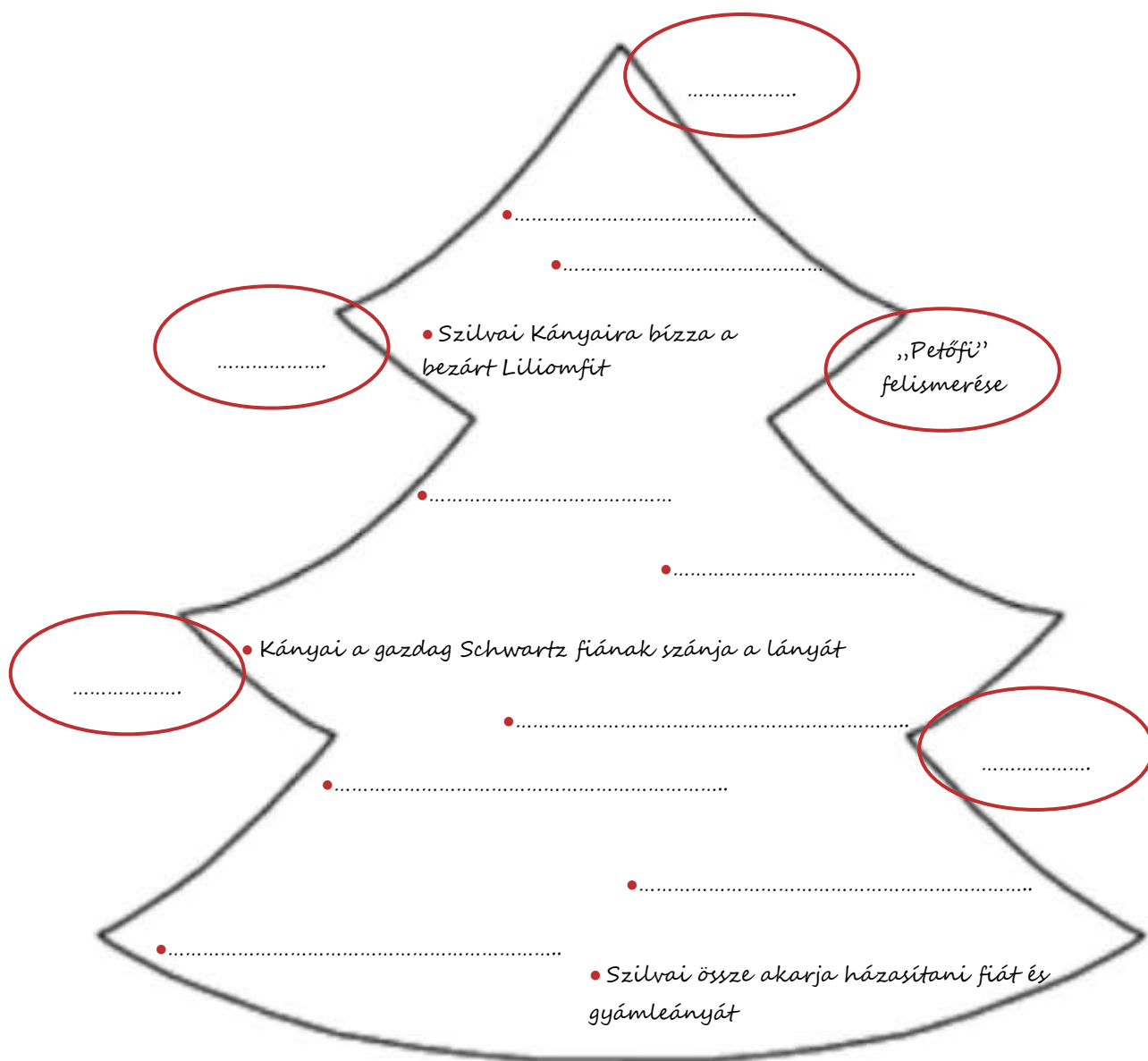
● A nincstelen Gyuri pincér reménytelenül szerelmes a fogadós lányába, akit apja a jómódú Schwartz fiához akar adni. Az ifjú Schwartzot még egyikük sem ismeri. A fogadóba érkező színészek segíteni akarnak Gyurinak.

● Mariska, a szerelmét csalfának gondoló, ifjú és elkeseredett színésznőjelölt megtudja, hogy kedves barátnőjét erővel akarják férjhez adni egy ismeretlenhez. Neki már úgyis mindegy, ezért legalább a barátnőjén segíteni szeretne.

SZÍNHÁZLÁTOGATÁS UTÁN

TÖRTÉNET-KARÁCSONYFA

Feladat: Állítsátok össze a *Liliomfi* színházban látott történetének „karácsonyfa-szerkezetű” vázlatát! Csoportokban dolgozva rajzoljatok nagy csomagolópapírra egy karácsonyfát. A fa törzséből kinövő ágakra írájatok (időrendben alulról felfelé) azokat az eseményeket, amelyekre feltétlenül szükség van a történet előrehaladásához, díszítményül pedig aggassátok a fára a végkifejlet szempontjából elhagyható elemeket! Ilyenféléképpen:

Megbeszélés: Hasonlítsátok össze a különböző csoportok által készített karácsonyfa-vázlatokat!

- Vannak-e olyan cselekményelemek, amelyek elhagyhatóságáról eltérően vélekednek a különböző csoportok?
- Előfordul-e a csoportok között feltűnő különbség a vázlatok részletezettségében, vagyis abban, hogy mennyi cselekményelemet tartottak szükségesnek megnevezni?
- Vitassátok meg az eltéréseket!
- Formáljatok véleményt az elhagyhatatlan cselekményelemek és a „díszítményként” besorolt elemek arányáról! Mi indokolhatja a „díszítmények” jelenlétét, mennyiben adnak hozzá az alaptörténethez, a színházi élményhez?

NÉHÁNY SZÓ A SZERELEMRŐL

A romantikus vígjátéki hagyományban (ld. a mai filmes zsánerek között a 'romcom' típusú filmeket)³ a szerelem beteljesülése előtt álló akadályok jelentik a megoldandó problémát, maga a szerelem azonban nem tartozik a problematikus életjelenségek közé. A szerelem alapvetően cél, és nem kérdés.

Egy másik ősrégi bohózáti, komédiai hagyomány ezzel szemben épp a házasság intézményének kicsúfolására épít, és visszatérő témája a házastros, férjét egzecírozó feleség, mellette pedig a sorsát megadóan tűrő, csak a felesége háta mögött hetvenkedő papucsférj.

A Szigligeti-darab nyitánya ez utóbbi motívumot villantja fel, hiszen a színpadra lépő Szilvai professzor boldogan tudósít felesége elhunytáról, és a maga részéről „örökös vakációra” megy a házasságot illetően. A főtéma azonban elkanyarodik a nyitányban megpendített témától, és két szerelmes pár egybekelése előtt álló akadályok elhárítását rajzolja fel – némi iróniával fűszerezve (ld. a szerelmesek közti civódást, elhamarkodott sértődést, bizalmatlanságot).

A Mohácsi-féle *Liliomfi* egyik szembetűnő újítása, hogy a cselekmény látszólag megmarad szerelmesek előtt álló akadályok elhárításának nyomvonalán, de a „bővítmények” révén az eredeti darab enyhe iróniája felszorzódik, és az adaptáció többszörösen megtépázza a romantikus szerelem biedermeier képét.

Kérdések, feladatok:

- Mit jelent a „romantikus szerelem” kifejezés? Írjatok meghatározást!
- A *Liliomfi* szereplőinek többségét érinti valamilyen formában a párválasztás, szerelem, házasság kérdése. Fogalmazzátok meg: mit várnak, mit remélnek ezek a szereplők a szerelemtől, házasságtól? Mennyiben felelnek meg elképzeléseik a „romantikus szerelemről” alkotott képnek?
- Olvassátok el az előadásból származó idézeteket, és beszéljétek meg, emléketek szerint ki mondta ezeket a szavakat!
- Olvassátok el az eredeti darabból származó részletet! Hogyan alapozza meg a nyitójelenet a további történéseket? Hogyan értékelitek az átírt változatot ennek fényében?

³ A *romcom* (azaz *romantic comedy*) filmes zsánereben a szerelmesek általában kedves, szerethető fiatalok, akik szemmel láthatóan egymásnak vannak teremtve, de különböző akadályok állnak szerelmük útjában (szülői ellenállás, korábbi partner, félreértés, a vonzalmat leplező, makacsságból fenntartott, kölcsönös ellenszenv, stb.). Az akadály elhárultával a fiatalok egymáséi lesznek.

Mohácsi testvérek: *Liliomfi* (idézetek a Örkény Színház előadásából)

• *Törvénybe kéne iktatni, hogy szerelmesek nem házasodhatnak össze.*

• */.../ Most magának mondom, de kire gondolok: Szeretem, kisasszony. Ez a négy van, kislány. Ezeket szoktam így...*

• *A bor és a szerelem: egy testvér.*

• *Ez az egész férfi-nő batyu... túl van lihegve. Nem olyan nagy szám.*

• *Drága jó édesanyám tanított meg arra, hogy a férfiakat ütni kell. De nem ám tessék-lássék! Hanem rendesen és sokáig. /.../ A férfiakat meg kell törni.*

• *Sőt, szegény férfiak! Oltárhoz vezetnek minket, hallgatag gyöngé kis bárányokat, de amint kezünkön gyűrű, varázsütésre, csing... Kibújik belőlünk a vérfarkas! Megfojtjuk őket, nincs egy zug, ahová elbújhatnának, és csak rágjuk szegény fülünket... nekik!*

• *Minek tartsak otthon egy egész disznót, ha van a piacon kilóra kolbász.*

• *Én, amikor annyi idős voltam, mint te, Gyuri, még a krumplit is! Csak el ne guruljon!*

Szigligeti Ede: *Liliomfi* (részlet az első jelenetből)

SZILVAI *Személyesen akartam meglepni ez örömhírrrel.*

CAMILLA *Örömhír? talán öröklött?*

SZILVAI *Meghalt feleségem, /.../*

CAMILLA *Meghalt? – mikor!*

SZILVAI *Csak két hete.*

CAMILLA *Eszerint többé nem kell titkolódnunk?*

SZILVAI *Nem! nincs többé Xantippe!*

CAMILLA *S nem fog újra házasodni?*

SZILVAI *Házasodni? hogy megijeszt! – Isten mentsen! – Abszolváltam a házasság iskoláját, örökös vakációt tartok.*

/.../

SZILVAI *Bárkai, a Mariska atyja, gyermekkori barátom volt. Midőn katedrám elfoglalandó Váradra utaztam, már akkor a Mariska anyja nem élt többé, s az én Bárkai barátom ismét frigyre lépett Ámorral. Új kedvese Emerencia volt. Bárkai barátom eléggé vigyázatlan volt engem Emerenciának prezentálni. Amit előre képzelhet magának, megtörtént. Emerencia látott engem, én láttam Emerenciát, s mindketten odalettünk. /.../*

Ő, a nagylelkű barát lemondott Emerenciáról, s én elvettem őt. Ő, bár én lettem volna az a nagylelkű! Barátom sírt, midőn lemondott, s én örültem; de nemsokára én sírtam, s ő majd kibújt örömeiben a bőréből. Az esküvő előtt anyagi, isteni Emerencia, esküvő után valódi furibunda fúria lett. Küzdöttem ellene nemesen; de a győztes Emerencia lett, s a papucskormány. Ő rajtam önté ki szeszélyeit, s én tanítványaimon - csupa tertiát adtam. Eleinte nekem kelle őt féltennem, mert szép volt, s ez borzasztóan fáj; de nemsokára a kíméletlen himlő felszántotta arcát, s ekkor ő féltett engem, s ez még borzasztóbb volna. Azelőtt ő emlegetett válást, s én kétségbe estem: ezután én emlegettem válást, de ekkor már ő hallani sem akart róla.

LÉGFALAK, PERZEKÚTOROK, NYOMTATOTT FODROK

Feladat: Olvassátok el a forrásszövegeket, nézzétek meg a képeket, és beszéljétek meg a kapcsolódó kérdéseket!

„A posztmodern színház jellemzőit a magyar, realista hagyományba beépülve felmutató rendezők a 80-as évek közepétől vannak jelen a magyar színházi életben. [... Rendezéseiket] alapvetően három vonás rokonítja. Az egyik a drámaszöveg »tiszteletlen« kezelése, az erőteljes dramaturgiai beavatkozások, átírások, amelyek elsősorban a múlt és jelen feszültségének megmutatásán és játékba hozásán alapulnak. Ez és a játék ritmusának lelassítása, illetve felgyorsítása, a tér nem-realista és nem is archetipikus kiképzése, az erős teatralitás, a vizualitás, a meglepő hangeffektusok egyrészt (a realista színházzal ellentétben) nem keltik a valóság illúzióját, másrészt magára a jelhasználatra, annak mikéntjére irányítják a figyelmet. A harmadik izgalmas jelenség pedig a színházi helyzet színház voltára történő utalások (pl. a színész nevén szólítása vagy a szerepből való ki- és visszalépés) sora. Ez a színház egyaránt épít a befogadó emocionális és racionális munkájára, és olyan találkozásra hív, melynek során meg kell tanulnunk elfogadni, hogy a színház jelrendszerei a saját törvényeiknek engedelmessé, végtelen, és csak bennünk végbemenő játékká képesek, ha mi is akarjuk.”

(Forrás: Kiss Gabriella: Bevezetés a színházi előadások világába. Tankönyv 16-18 éveseknek. Korona Kiadó, Budapest 1999. 128-129. oldal)

Az első felvonás történései két helyszínen játszódnak: két, egymás melletti szobában. A két szobát fal és ajtó választja el. Az ajtó Y-formában megkettőződik (praktikusan azért, hogy láthatóbb legyen a nézőtérrel), és így létrejön egy furcsa, valószerűtlen tér: akár közé is szorulhat, elbújhat benne az ember... A fal épp ellenkezőleg válik valószerűtlenné: fizikailag véget ér a szobák felénél, onnantól kezdve csak virtuálisan van jelen...

- Idézzetek fel további elemeket az előadásból, amelyek „nem keltik a valóság illúzióját”, hanem „magára a jelhasználatra, annak mikéntjére irányítják a figyelmet”!

SZIGLIGET EDE: LILIOMFI – SZEMÉLYEK**Első szakasz: „A szomszéd úr”**

SZILVAI TÓDOR, *oktató*
 CAMILLA *kisasszony*
 MARISKA, *árva, növendéke*
 LILIOMFI,
 SZELLEMFI, *színészek*
Történik Kolozsvárott

Második szakasz: „Két Schwartz”

KÁNYAI, *fogadós*
 ERZSI, *leánya*
 GYURI, *pincér*
 LILIOMFI
 SZELLEMFI
 SCHWARTZ ADOLF, *pesti fogadós fia*
 SZILVAI
 MARISKA
 KÁNYAI SZOMSZÉDASSZONYA
 ENNEK FIA
 URACS
 SZOLGÁLÓ *Kányainál*
 NÉP
Történik Telegden, Kányai fogadóiban

Harmadik szakasz: „Kányai uram”

KÁNYAI
 ERZSIKE
 LILIOMFI
 SZILVAI
 MARISKA
 GYURI
 SCHWARTZ, *fogadós Pestről*
 ADOLF
 KÉT PERZEKÚTOR
Történik ugyanott

Szigligeti Ede *Liliomfi* című darabjának szereplőlistáját tanulmányozva egy már ismeretlen kifejezésre figyelhet fel az olvasó: 'perzekútornak' a betyárokat üldöző megyei csendbiztost, pandúrt nevezték a 19. században. A szó latin eredetű, jelentése: *üldöző*. Szigligeti perzekútorai néma szereplők – a megnevezés nem is kerül elő többet a darab szövegében. A harmadik felvonás 16. jelenetében azonban pandúrok érkeznek Szilvaival, feltehetően azért, hogy intézkedjenek az engedetlen Liliomfival szemben – a továbbiakban azonban sem szöveg, sem szerzői utasítás nem vonatkozik rájuk.

Némelyik *Liliomfi*-adaptáció kiemeli a perzekútorok (pandúrok, fogdmegek, a hatalmat képviselő személyek) szerepét, és – a darab születésének idejére is utalva – azt sejteti, hogy a habkönnyű komédia háttéréből egy fenyegető erőszakszervezet vet árnyékot a vidámságra...

- Hányszor, milyen összefüggésben hallottátok a darabban a perzekútor szót? Fontos volt-e, hogy értsétek, illetve ki lehetett-e találni a szó jelentését a szöveggörnyezetből?

Örkény István: A végzet

Valahol a Nagy Magyar Alföldnek egy kicsike tanyáján éledgelt egy család, apa, anya és két gyerek, mind pogácsakedvelők. Ha a mamának volt rá ideje, s kedvében akart járni övéinek, sütött nekik egy nagy tepszi pogácsát.

Egyszer azonban liszt helyett mérges rovarirtószert gyúrt a tésztába. Ízre nem volt rosszabb, így hát jól bepogácsáztak, s reggelre meghaltak mind a négyen, az apa, az anya, a gyerekek.

Negyednap eltemették őket, s aztán összejött a rokonság, meg a közeli és távolabbi szomszédok, ahogy az már illik, halotti torra. Homoki bort ittak, s hozzá a maradék pogácsát majszolgatták. El is patkoltak mind, ahányan voltak.

A mentősöknek - az orvosnak, a két hordágyvivőnek meg a sofőrnek - már nem akadt dolguk. Csak fejcsóválva körüljárták azt a sok halottat, s mielőtt visszaindultak volna, megettek néhány pogácsát, ittak rá egy kis bort.

Kivéve a sofőrt. Bort nem ihatott, mert vezetnie kellett, a pogácsát pedig nem szerette. De ami még ott maradt a tepsiben, azt újságpapírba csomagolva letette az ülése mellé, hogy kárba ne vesszen. Jó lesz az még, gondolta, valakinek.

És most viszi!

(Forrás: Örkény István: Egyperces novellák. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest 1984. 390. oldal)

- Idézzétek fel, hogyan épült be Örkény István egypercese a Mohácsi testvérek által írt *Liliomfi*-változatba!

A következő oldalon egy jellemző részlet olvasható az előadás szövegéből. A Kányai fogadójában játszódó jelenet során a fogadós szomszédasszonya minden kétséget kizáróan felismeri a cimbalmozó cigányban a csatamezőn eltűnt Petőfi Sándort...

- Mit tudtok a 19. század második felében elhíresülő ál-Petőfikről?
- Gyűjtsetek össze a jelenet sajátos humorának forrásait!

MOHÁCSI TESTVÉREK: LILIOMFI (részlet a 2. felvonásból)

Szomszédasszony Szentséges szomorúszemű szatymazi szűz Máriám! Itt dögöljön meg, István, ha ez a gyerek nem hasonlít!

Erzsike Nem?

Kányai Melyik?

Gyuri Kire?

Karcsi Mi van?

Szomszédasszony Ez az ember, ni!

Kányai Ja, a cigány? Már meg hasonlítasz?

Kovács Márton Nem ember az, csak a cimbalmos!

Feri Zengő érc és pengő cimbalom!

Karcsi Probléma?

Szomszédasszony Hát nem hasonlít?

Feri Tisztára! Mint aki köpött!

Szomszédasszony Egy az egybe, mint negyvenegybe!

Kányai Ereszd el a cimbalmot, cigány!

Szomszédasszony Uramatyám! Tudja, ki maga?

Karcsi Én?

Szomszédasszony Nem tudja, István! Mondja csak üstöllést: „Sehonnai bitang ember, ki most, ha kell, halni nem mer!”

Feri Ezt ismerem!

Erzsike Persze, ez Petőfi!

Szomszédasszony Éppen ez az!

Karcsi Mit is mondok?

Szomszédasszony Sehonnai bitang ember, ki most, ha kell, halni nem mer.

Karcsi *(székre áll)* Sehonnai bitang ember, kimos, ha kell!

Gyuri Halni nem mer.

Feri Kinek drágább gyöngy élete!

Kányai Rongy!

Gyuri Mint a haza becsülete. Petőfi.

Szomszédasszony Ó az, István! Ó az!

Kányai Azt a kurva! Petőfi nem cigány, nem?

Gyuri A cigány is ember. *(felhördülés)*

Karcsi Mióta? Hun?

Erzsike Ha Petőfinek lenne, már elvitték volna a perzekútorok!

Kányai Szomszédasszony! Petőfi meghalt.

Szomszédasszony István, hová tette az eszét! Ha meghalt, akkor hogy van itt?

Szomszédasszony Itt vagy, cigány?

Karcsi Itt vagyok!

Kányai Én négy éve, három, evvel a két szememmel láttam egy Kossuth Lajost. Ha még egyszer! Mondjuk az nem volt cigány.

Szomszédasszony Akkor én talán nem láthatok Petőfit, csak mert nő vagyok? Vagy nem vagyok nő?

Feri Nem, nem...

Kányai Mint a cövek, szomszédasszony! Mi a neved, cigány, mert agyonverlek!

Karcsi Én kérem, Kolompár Károly a böcsületes magyar nevem.

Kányai Ugye!

Erzsike Tipikus álnév!

Szomszédasszony Mit várt, mit fog mondani? Hogy ő a Petőfi Sándor?

Erzsike Persze, hogy elvigyék a perzekútorok!

Feri Nem hülye a cigány! Petőfi!

Gyuri Én olyan boldog vagyok! Megszoríthatom a kezét, Petőfi úr?

Karcsi Van az a pénz!

Gyuri Petőfi kezét fogott velem!

Kányai Napestig taperolhatod, akkor se lesz Petőfi, Gyuri!

Szomszédasszony Nem Gyuri, István, Sándor!

Feri Pista bá *(mind ránéznek)* csi! Hát itt táncolt maga előtt gatyában! És Petőfi Sándor gatyába táncol. Híjnye! A feleséged miben szokott táncolni, cigány?

Karcsi Őszintén?

Rozs Felesége? Bugyiba.

Szomszédasszony Úgy mennek a... hova is? Hova is?

Kányai Petőfi Sándor!

Karcsi Petőfi a faszom! *(cimbalmot ugrik)*

Szomszédasszony Fogd meg, fogd meg!

Kányai Petőfi Sándor a Vak Menyéthezben!

Szomszédasszony Tejbe-vajba kell fürdetni, István!

Karcsi Nem lesz fürdés, pláne tejbe-vajba!

Feri Aludtej? Író?

Mind Költő!

Kányai Öcsém, nem úgy értettem, hogy cigány, hogy cigány! Hanem a jobbik értelmében!

Karcsi Jobbik?!

Mindenki Persze!

Kányai Petőfi! Az én kocsmámban! Nem mondjuk el senkinek!

Mindenki Á!

Kányai Akinek eljár a szája, letöröm a derekát és a hátába szúrom!

Mindenki Persze!

Feladat: Olvassatok el néhány részletet a műsorfüzetből, az előadás látványvilágán dolgozó alkotók műhelytitkairól! Beszéljétek meg, hogy az előadás látványelemei hogyan adnak mai értelmezést a Szigligeti-darabról!

Tóth Richárd, koreográfus:

„Több olyan jelenet is van, ahol az ének és a tánc fokozza a hangulatot. Legtöbbször valamilyen reális, darabbeli szituációból indul el a duhajkodás, a dínom-dánomozás, majd ez lesz egyre stilizáltabb és koreografáltabb, és a végére mindenki visszatál jelenetbeli szerepéhez. Többféle forrásból merítettem: néha a népi táncok és lépések lesznek hangsúlyosak, másutt egyéb stílus is megjelenik. A koreográfia úgy készül, hogy először Kovács Marci, a zeneszerző megkomponálja, megírja a zenét, amit aztán a Mohácsi »megrendez«, és végül ehhez alkalmazkodik maga a tánc. Így tulajdonképpen a zene ritmusát és a cselekményt követve alakul a koreográfia, és ha a zene és a rendezői szándék változik, vele változik a tánc is.”

Remete Krisztina, jelmeztervező:

„A jelmezek alapötlete az, hogy modern fazonra nyomtattunk rá historikus elemeket, ettől időtlenné váltak a jelmezek, ugyanis a nyomtatott minták eredeti, reformkori lithográfiák. Valahogy annyira szürreális a darab hangulata, hogy passzol hozzá ez az ötlet. Dávid Márk, a MOME formatervező hallgatója szerkesztette a szabásmintákra a képeket. A praktikus szempontokon kívül – mit játszik a színész, milyen alkata van, milyen a haja színe, stb. – arra is figyelni kell, hogy egyben is jól mutassanak a formák és a színvilág. Tehát a tervezés közben a díszletre is figyelniem kellett. Emiatt rengeteget beszélgettünk a díszlettervező Khell Zsolttal. Általában én szoktam menni a hamarabb elkészülő díszlet után, de most nagyon figyelniük kellett egymásra, mert a nyomtatott ruhák nagyon különösen erős hatást váltanak ki a színpadon.”

Khell Zsolt, díszlettervező:

„A díszlet nagy része szinte befejezetlen, félkész állapotot mutat. Ez nem azt jelenti, hogy nem lettünk kész vele: természetesen ez volt a szándék. Mindez arra utal, ami magán a színpadon is történik: arra a „színház a színházban” jelenségre, mely az egész előadásban megnyilvánul. Majdnem minden szereplő megjátssza magát, sokszor a megjátszást is megjátsszák, így illúzió és valóság egybeolvad. A díszlet és térelemek ezt hivatottak kifejezni. A néző ezekben felfedezheti a játék, a díszlet, a színház mögötti valós világot. Egy-egy díszletelem igazából azért van félig befejezve, mert így próbálom megmutatni, hogy ez itt nem egy fogadó, csak annak látszik, hogy az nem egy ablak, hanem mögötte ott vannak az azt tartó gerendák. Másrészt az is izgalmas, hogy a néző láthatja, mi bújik meg a kulisszák mögött.”

TÁMPONTOK A FELADATOK MEGOLDÁSÁHOZ

● Színi direktor truppot szervez – 15. o.

A feladat megoldása során a diákok várhatóan rájönnek, hogy egy társulatban fontos bizonyos szerepkörök (hősszerelmes, hősnő, apaszínész, komikus színész, naiva, stb.) betöltése, viszont feszültséget okoz, ha többen pályáznak hasonló szerepekre. Arra is rávezetheti őket a feladat, hogy a színjátszás hőskorában a járulékos feladatokra (a jelmezek és a díszlet beszerzése, elkészítése, jegyárusítás, stb.) nem feltétlenül tudtak külön munkaerőt alkalmazni. A repertoár megbeszélésekor a nézői igényekről is el kell gondolkodniuk, és akár kitalált címekkel, akár valódi darabok felsorolásával érzékeltethetik, hogy milyen szerintük a sikeres műsorpolitika.

● Néhány szó a szerelemről – 20. o.

Olvassátok el az előadásból származó idézeteket, és beszéljétek meg, emléketek szerint ki mondta ezeket a szavakat!

Megoldás:

- Törvénybe kéne iktatni, hogy szerelmesek nem házasodhatnak össze. – **Szilvai**
- /.../ Most magának mondom, de kire gondolok: Szeretem, kisasszony. Ez a négy van, kislány. Ezeket szoktam így... – **Liliomfi**
- A bor és a szerelem: egy testvér. – **Szellemfi**
- Ez az egész férfi-nő batyu... túl van lihegve. Nem olyan nagy szám. – **Róza**
- Drága jó édesanyám tanított meg arra, hogy a férfiakat ütni kell. De nem ám tessék-lássék! Hanem rendesen és sokáig. /.../ A férfiakat meg kell törni. – **Erzsi**
- Sőt, szegény férfiak! Oltárhoz vezetnek minket, hallgatag gyöngye kis bárányokat, de amint kezünkön gyűrű, varázsütésre, csing... Kibújik belőlünk a vérfarkas! Megfojtjuk őket, nincs egy zug, ahová elbújhatnának, és csak rágjuk szegény fülünket... nekik! – **Szilvai** (női álruhában)
- Minek tartsak otthon egy egész disznót, ha van a piacon kilóra kolbász. – **Szomszédasszony**
- Én, amikor anyyi idős voltam, mint te, Gyuri, még a krumplit is! Csak el ne guruljon! – **Kányai**

● Posztmodern színház – 22. o.

Idézetek fel további elemeket az előadásból, amelyek „nem keltik a valóság illúzióját”, hanem „magára a jelhasználatra, annak mikéntjére irányítják a figyelmet”!

Várható megfigyelések: a falak nem csak a két szoba között válnak virtuálissá, hanem a függőlegesen is: fölfelé egyre inkább puszta szerkezetekké csupaszodnak; a falak, ajtók, ablakok fa felületét és a falakon levő díszítményeket, tárgyakat (festmények, feszület) elvágólagosan véget érő fehér „meszelés” takarja; az ablakok mögött nem jelenik meg táj, csak üres feketeség; az ablakok utcaszinthez képesti magassága érzékelhetetlen (ld. csapatostul másznak be rajta a szereplők, mögötte állva énekelnek az énekesnők, Mariska öngyilkossággal fenyegetőzik az ablakban állva); az énekes-táncos jelenetek a zenés színházi hagyományra alapozva dolgoznak a valószerűség ellen, stb.

● A perzekútor-kérdés és Örkény egypercese: A végzet – 23-24. o.

Hányszor, milyen összefüggésben hallottátok a darabban a perzekútor szót? Fontos volt-e, hogy értsétek, illetve ki lehetett-e találni a szó jelentését a szövegkörnyezetből?

Az előadás épít arra, hogy a mai néző számára valószínűleg ismeretlen a régies, latinos hangzású szó eredeti jelentése, amit azonban fokozatosan, a kontextusból ki lehet következtetni. Kamilla már az első jelenetben a perzekútorokkal fenyegeti meg az adósságuk kifizetését halogató színészeket (*Hívom ám a perzekútorokat! És ha azok jönnek, akkor visznek is!*). Később a Petőfi-felismerő jelenetben hallunk róluk (*Erzsike: Ha Petőfinek lenne, már elvitték volna a perzekútorok!*), majd az eredeti darab szellemében Szilvai hozakodik elő velük (*vigyázzon rá, amíg perzekútorokat hozok és vasra veretem a tékozló fiút!*). A motívumra először Kamilla erősít rá (*Porfelhőben jön a Szilvai két regiment szúrós szemű perzekútorokkal!*), majd Szilvai (*A kapufélfánál strázsál két regiment perzekútor!*) A perzekútorok testi valójukban nem jelennek meg, csak a hangjukat halljuk (*Körülvettük a házat! Petőfi Sándor! Tegye le a lantot, és jöjjön ki felemelt tollal!*) Szereplésük váratlanul, a zárlat poénjában csúcsozódik ki (*A maradék csülkös babot elkérte az egyik főperzekútor. /.../ És most viszi.*). A Szigligeti-darab szereplőlistája rámutat egy halvány, kidolgozatlan lehetőségre, amit a Mohácsi-változat a maga játékosan groteszk módján épít tovább. A perzekútorok ezúttal nem némák, hanem láthatatlanok: a darabon túli világ hírnökei, egy nyugtalanító befejezés főszereplői. Általuk váratlanul puszta látszattá minősül a darabbeli konfliktus lezárása, és egy kontrollálhatatlan veszély ígéretével ér véget a történet...

● A Petőfi-kérdés – 24-25. o.

Mit tudtok a 19. század második felében elhíresülő ál-Petőfikről?

A *Vasárnapi Újság* 1860-as felhívása nyomán fél éven át jelentek meg azok a levelek, amelyek Petőfi halálának körülményeiről gyűjtötték össze a föllelhető adatokat. Noha hitelt érdemlően senki nem látta a költőt 1849. július 31. után, sokáig nem szűntek meg a találgatások arról, hogy mégis életben van valahol. A mendemondákra alapozva az ötvenes-hatvanas években több szélhámos is ál-Petőfiként járta az országot.

SZÍNLAP

LILIOMFI

Szigligeti Ede műve alapján írták a Mohácsi testvérek

Szilvai Tódor, oktató
Kamilla kisasszony
Mariska, árva, növendéke
Liliomfi
Szellelmi
Kányai, fogadós
Erzsi, leánya
Gyuri, pincér
Schwartz, fogadós Pestről
Schwartz Adolf, pesti fogadós fia
Kányai szomszédasszonya
Róza
Cimbalmos
Örök beugró

Gálffi László
Für Anikó
Törőcsik Franciska mv./ Piti Emőke eh.
Polgár Csaba
Máthé Zsolt
Csuja Imre
Takács Nóra Diána
Vajda Milán
Epres Attila
Ficza István
Bíró Kriszta
Radnay Csilla mv.
Némedi Árpád mv.
Baksa Imre

Zenészek: **Kovács Márton, Némedi Árpád mv., Murányi Márta, Szathmáry Judit, Salamon Bea, Rozs Tamás**

Díszlet
Jelmez
Zene
Koreográfus
Ügyelő
Súgó
A rendező munkatársa
Rendező:

Khell Zsolt
Remete Krisztina
Kovács Márton
Tóth Richárd
Sós Eszter
Horváth Éva
Tóth Péter
Mohácsi János

Bemutató: 2012. október 5.

Az előadást két felvonásban játsszuk, hossza kb. 3 óra.

Díjak: Színkritikusok díja 2012/2013

A legjobb zenés/szórakoztató előadás

A legjobb jelmez (jelmeztervező: Remete Kriszta)

A legjobb színházi zene (zeneszerző: Kovács Márton)

A segédanyag az Örkény Színház ifjúsági programjának, az IRAM-nak a keretében készült.